

עלון שבועי נחלת שדה

חידושים וביאורים
על סידור התפילה

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

098098098 ח"י שפה תש"ע א' סיון 1

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: מודה אני

כי בבא בן בוטא החסיד, מתלמידי שמאי הזקן, שכל ימיו היה מקריב אשם ספק, הוא שחזר עתה להתגלגל ברב ששת, להשלים איזה תקון שהיה צריך לו עדיין, ולפי שהורדוס המלך ניקר את עיניו, גם עתה היה גם כן סגי נהור כנודע. והנה אותיות בב"א הם שש"ת בא"ת ב"ש. ע"כ. וכתב בפירוש הרמ"ז על זוהר בראשית וז"ל: ונראה לי שלרמוז זה הוה תלי וקאי בעברא דדשא (פסחים סח:), דהיינו בפתח הנקרא בתרגום בבא, לרמוז בבא הנזכר. ע"כ. והיינו מצינו בפסחים (סח:): רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה, ותלי וקאי בעיברא דדשא ואמר: חדאי נפשאי, חדאי נפשאי, לך קראי לך תנאי. ע"כ ומבאר הרמ"ז שבחר רב ששת לעמוד בפתח הבית – "עיברא דדשא", כיון שפתח בלשון תרגום נקרא "בבא", והוא היה גלגולו של בבא בן בוטא (והרחבנו בזה בספרי נחלת שדה על תנאים ואמוראים בערך "רב ששת").

אולם לפי ענין זה שהתחלה משפיעה על המשך דרכו של האדם והכל תלוי בהתחלה, יש לפרש שאין זה סתם שהשם "בבא" הפך ל"ששת" רק משום שיש בהן חילוף אותיות של א"ת ב"ש. אלא יש בזה מסר, האותיות "בבא" הן האותיות הראשונות של הא' ב', לעומת "ששת", שהן האותיות האחרונות של הא' ב'. ובא רב ששת ונעמד בפתח הבית, היינו בתחילת הבית, כדי ללמד שכל הצלחתו בתורה תלויה בתחילת דרכו ("בבא" האותיות הראשונות מסמלות על תחילת הדרך), כשאדם מתחיל את לימודו ביתר שאת וביתר עוז, בזה משפיע לטובה גם על המשך דרכו.

ויש לומר בדרך רמז, כתב הרה"ק ר' נפתלי מרופשיץ ז"ע בספרו זרע קודש (פרשת וארא), שהאות מ"ם מרמזת על שמירת הפה, שכשאדם אומר האות מ"ם, הוא פותח את פיו באות מ"ם, וסוגר את פיו באות מ"ם, ורומז לאדם לסתום את פיו מדברי שקר והבאי ורק ידבר דברי תורה וקדושה ודברים אשר יש בהם תועלת. עכ"ד.

ודברים אלו מרומזים בחז"ל שהתורה שבעל פה פותחת באות מ"ם "מאמתי" ומסתיימת באות מ"ם (סוף מסכת עוקצין) "בשלום", והאות מ"ם מלמדת על שמירת הפה (והרחבנו בזה בספרי נחלת שדה פרשת וארא אות ט').

על פי זה יש לומר, שהאדם פותח את פיו באמירת "מודה אני" היינו באות מ' המרמזת על שמירת הדיבור, היינו שיקבל על עצמו לפתוח את פיו רק לדברי שבח והודאה לה' יתברך, ללימוד תורה ותפילה, ולא לדברים בטלים.

א. מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתך
בחמלה רבה אמונתך

פתיחת היום של היהודי, מיד עם פתיחת עיניו היא בהלל והודאה לבורא עולם, וזאת משום ש"גופא בתר רישא גריר", הכל הולך אחר ההתחלה, ואיך שהיהודי מתחיל את היום כך ימשיך כל היום כולו.

והנה מהותו של היהודי היא הודאה לה', וכמו שכתב בעל חידושי הר"ם שזו הסיבה שהיהודים נקראים "יהודים" על שם שבט יהודה, אף שבאותה מידה היו יכולים להיקרא "ראובנים" או "שמעונים" וכו', אולם שםם נבחר על שם שבט יהודה המסמל כבר בשמו את חובת הכרת הטוב, שכן כאשר קראה לאה לבנה הרביעי "יהודה" התכוונה להודות להקב"ה על הולדת בנה, כנאמר (ויצא כ"ט, ל"ה): "ותאמר הפעם אודה את ה', על כן קראה שמו יהודה", ללמדך, שיסוד נשמת היהודי היא ההודאה והכרת הטובה על כל החסד שבבריאה ובכל מה שהאלהים מיטיב עמו.

ובספר פלא יועץ (ערך הילול) כתב, ראוי להלל לה' על כל הטובה שעושה עמנו ואף שאילו פינו מלא שירה וכו' לא נספיק להללו, ולו דומיה תהלה, על כל פנים בלא כלום אי אפשר, וראוי לכל אדם מעת לעת ומפקידה לפקידה להודות ולהלל את ה', ובפרט כשמספר איזה ענין שעשה והצלחה, תיכף יהיה שם שמים שגור בפיו ויאמר שבח לאל יתברך, כי הפליא חסדו לי ועד כה עזרני לעשות כך. יעו"ש.

לפיכך, מיד עם תחילת היום פותח היהודי את פיו בהודאה לה' על שהחזיר לו את נשמתו, ועל ידי זה ימשך כל היום כולו בשבח ובהודאה לה' יתברך.

וכתב בצעטיל קטן להרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק ז"ע (אות ט'): ירגיל את עצמו תיכף ומיד כשיתעורר משינתו יאמר: "מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתך בחמלה רבה אמונתך" ויאמר אפילו בלשון אשכנז בלב שמת: "ברוך אל עליון אשר נתן לי מצות ציצית אלה אשר אני מסובב בהו, ומצות נטילת ידיים שחרית להעביר רוח רעה והקליפה הקשה מעל שתי ידיים שלי ויראה שיהי' לבו מלא שמחה באמרו כנ"ל. ע"כ.

והיינו אל יסתפק האדם בבקר בהודאה רק על נשמתו שחזרה לו, אלא יוסיף להודות ולשבח לבורא עולם, על כל מצוה שזיכה אותו בורא עולם לקיים, וכך ימשיך את יומו בהודאה ושבח לבורא עולם.

בזה יש לבאר את מה שכתב האר"י הקדוש בשער הגלגולים (הקדמה ד'): נקדים תחילה ענין רב ששת, מי היה גלגולו. דע,

ב. מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך

הגמרא בברכות (ו:) אומרת: כל המשמח חתן וכלה, כאילו הקריב קרבן תודה. ולכאורה מה השייכות בין קרבן תודה לשמחת חתן וכלה?

ונראה לפרש, שונה קרבן תודה משאר הקרבנות שהיו מביאים עמו לחם חמץ, החמץ רומז לגשמיות העולם הזה, ועל ידי הקרבת לחם חמץ, מרמז על עליית הגשמיות והפיכתו לרוחניות. והנה, כשזוכה האדם והקב"ה עושה עמו נס ונותן לו את החיים, הרי החיים הם גשמיים, מוטל עליו להביא קרבן תודה, ולהורות כי הוא מעלה את חיו הגשמיים והופכם לרוחניים על ידי עבודת ה'. וזהו ענין הקרבת קרבן תודה לאחר נס שנעשה עמו.

וכן מצינו במסכת שבועות (ד.) כשהיו רוצים להוסיף על שטחה של העיר ירושלים או על העזרות שבבית המקדש, היו לוקחים בית דין שתי חלות חמץ של קרבן תודה והיו מקיפים את המקום המתקדש. וזאת משום, שלקחת מקום גשמי והפיכתו לקודש, צריך על ידי קרבן תודה שמהותו לקחת דבר גשמי ולרומו.

זהו הטעם לעשיית חנוכת בית מיד עם כניסתו לדירה, שכן הדירה היא דבר גשמי, ואם ברצונו לרומם את מקום משכנו ועשייתו למקום השראת השכינה, צריך להודות ולשבח לבורא עולם, ועל ידי חנוכת הבית מודה ומשבח לבורא עולם, ובזה מקדש את הדירה.

ולכן נחשבת השמחה שמשמחים את החתן והכלה כהבאת קרבן תודה, כי המצוה לשמחם היא כדי להראות שענין הנישואין הוא כולו קודש ואף שמעורב בזה גם ענייני חולין וגשמיות, אולם על ידי השמחה מרומם את חיי הנישואין שיהיו לשם שמים ואך ורק בשביל לקיים את רצונו יתברך, ולכן המשמח חשוב כמקריב קרבן תודה.

מעתה יש לומר, כשקם האדם משנתו, השינה היא גשמית, ותאוות השינה היא גרועה מאוד, אולם על ידי אמירת "מודה אני", ההודאה, הוא מרומם את שינתו והופך אותה לרוחנית, לצורך עבודת ה'.

ג. מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך

לכאורה יש לשאול על נוסח זה, שכן בתחילה אומר: "שהחזרת בי נשמתי בחמלה", היינו ברחמים, זאת אומרת, שעל פי מידת הדין לא היה ראוי האדם לקבל את נשמתו חזרה, שכן נשמתו מלוכלכת בעוונות ופשעים, וכדברי המדרש תנחומא (פרשת משפטים סימן ט'): אמר הקב"ה: כמה אתה חייב לי, אתה חוטא לפני ואני ממתין לך, ונפשך עולה לפני כל אמש ואמש ונותנת דין וחשבון והיא חייבת ואני מחזירה לך. ע"כ. ולכן אנו מדגישים כי רק בחמלתו יתברך קיבלנו את נשמתנו חזרה, אלא שלאחר מכן מסיים: "רבה אמונתך", שפירושו שמחמת הבטחתו לאדם הוא מחזיר לו את נשמתו וכלל אין זה מסיבה של רחמים?

ויש לפרש, שמילת "בחמלה" הולכת על "נשמת" ולא על "שהחזרת", והיינו, יש מושג של עיבור נשמה. וכמו שכתב בשער הגלגולים (הקדמה ב' ג' וה'), העיבור הוא זה שבחיו מתעברת בו נשמה נוספת לסייע לו להתעלות, והצדיק הזה שנתעבר בו לסייע, הוא קרוב לשכר ורחוק מהפסד, דאם אותו אדם הרשיע אין לצדיק שום חטא והפסד, ויכול לפרוש ממנו מתי שירצה, ואינו מצטער בייסוריו. והטעם שמתעבר בו, כיון שעשה מצוה גדולה וכפי זיכוכ מעשיו יזכה להשיג נשמה גבוהה יותר, וזהו שאמרו במדרש (בר"ר פנ"ו) שאין לך דור שאין בו כאברהם יצחק ויעקב, וכן שבעשותו אותה מצווה יזדמן לו נפש הצדיק שעשה גם הוא אותה מצווה, וכיון שנדמו יחד יתעבר בו.

כמו המעשה הידוע מרבי שמואל דיאזידא בעל "המדרש שמואל". שבהיותו צעיר לימים, בוקר אחד כשנכנס לבית

המדרש קם האר"י הקדוש לכבודו. והתפלאו התלמידים מדוע קם האר"י הקדוש לכבודו, הסביר האר"י ואמר: שאינו קם לכבודו של רבי שמואל, אלא לכבוד התנא רבי פינחס בן יאיר שמלווה אותו.

התלמידים שלא הבינו מדוע רבי פינחס בן יאיר מלווה את רבי שמואל נגשו אליו ושאלוהו על מעשיו. הסביר רבי שמואל שהבוקר ביציאתו מביתו לבית הכנסת שמע צעקות מאחד הבתים, כשניגש לברר על מה הצעקות, הסביר לו בעל הבית כי גנב נכנס לביתו בלילה וגנב ממנו את מלבושו העליון היחידי שהיה לו, ועתה אינו יכול לצאת מביתו. מיד פשט רבי שמואל את מעילו העליון ונתנו לאותו יהודי, חזר לביתו ולבש את מעיל השבת שלו.

מחמת חסד זה שעשה רבי שמואל, זכה שהתעברה בו נשמת רבי פינחס בן יאיר, וזאת ראה האר"י הקדוש ברוח קדשו.

אלא שח"ו גם שייך שיתעבר באדם נשמת גוי ותגררנו לעבירות. וכמו שכתב בכף החיים (סימן מ"ו סק"ב) וז"ל: עוד אפשר לפרש כי גם בחיים חיותו אפשר לאדם להתעבר מאלו השלשה גוי עבד אשה. כי בכל לילה עולה נשמתו למעלה לתת דין וחשבון לפני קונו, והנה לפי מעשיו כך דנין אותו. ולפעמים נותנים לו איזו נשמה בסוד העיבור של גוי או של עבד או של אשה. ע"ל.

מעתה יש לפרש כי מילת "בחמלה" מתפרשת על "נשמת", שהחזיר לו בורא עולם את נשמתו שלו ולא נשמה של גוי.

ועל פי דברינו נבוא ונפרש מדוע אין אומרים "מודה אני" לאחר שינת היום (עי' שו"ת רבבות אפרים ח"ז סימן ט' שכתב שיש לומר "מודה אני" גם אחר שינת היום, אבל לא ראינו שנהגו כן), וזאת על פי מה שכתב רבינו יוסף חיים ז"ע בשו"ת רב פעלים (חלק ב' סוד ישרים סימן ט') אשר נשאל בענין מה שכתב האר"י הקדוש בשער המצוות (פרשת ואתחנן) שהיישן ביום יתפרדו ממנו נשמות העיבור, א"כ על מה סומכים עתה רבים וכן שלמים, אשר המה באו בסוד ה', שהם ישנים ביום כמו שעה אחת או שתיים, האם יש להם איזה יחוד או כונה שהם עושים להרחיק מהם הנזק?

וז"ל התשובה: אשר שאלתם על הבאים בסוד ה' איך ישנים שעה או שתיים ביום ולא חיישי לדברי רבינו האר"י ז"ל, הנה הבאים בסוד ה' אין ישנים אלא מחמת הכרח שהיו נעורים בלילה בעסק התורה ואי אפשר להם בלי שינה ביום, מיהו ודאי דאין חוששין להפסד נשמות העיבור, היינו דעתה בדורות אלו אין מחזיקים עצמם לצדיקים גדולים שזוכים לבוא להם נשמות בסוד העיבור, כדי שיהיו חוששין להפסידם, והאומר בזמן הזה שהוא חושש לכך, מחזי כיוהרא. על דרך שאמרו בענין התכבדו מכובדים, דבטלה אמירה זו בזמן הזה מהאי טעמא, והאומר כן מחזי כיוהרא.

וגם אין חוששים פן בשינתם ביום החול יתלוה עם נשמתם מנשמות הרשעים הסובבים באויר, יען כי בזמן הזה נחלש כח הסטרא אחרא, וגם דבר זה נחלש ואין ממנו חשש, וכאשר תראה שבזמן הזה נתמעט מהלך הרוחין והשידין המשוטטין בעולם, ולא נשאר דרגא דמותא, לא יצאו מקרבו נשמות הצדיקים שבאו אצלו, וכל זה מחמת חולשת הסטרא אחרא ומיעוט הקליפות, כי הא בהא תליא כידוע. ע"כ יעו"ש המשך דבריו.

נמצא, כי בזמן רבותינו הראשונים היו מקפידים לבל לישון ביום, מחשש שמא יתעברו בהם מנשמות הרשעים ומנשמות הגויים, ומחמת כן לא שייך לומר "מודה אני לפניך ... שהחזרת בי נשמתי בחמלה", כי באמת שמא אין זה נשמתו, כי ביום יש חשש שמא תיכנס בו נשמה אחרת של גוי.

ד. מודה אני לפניך

לאחר שנותח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, על ידי מנתח בכיר מארה"ב, ביקש מתלמידיו שילמדו אותו כיצד אומרים

"תודה" באנגלית. התלמידים אמרו לרבינו זצ"ל שיוכל לומר למנתח תודה בלשון הקודש, והם יתרגמו את דבריו. אך רבינו התעקש ללמוד את תרגום המילה, וחזר ושינן 'טִנְק יו' שוב ושוב, כדי להודות לאיש בעצמו.

וכך הוה. רבינו לחץ את ידו של המנתח ואמר לו תודה באנגלית, והלה התרגש מאוד לשמוע את דברי התודה מפי קודשו של רבן של ישראל.

ניגשו תלמידיו וביקשו להבין - ילמדו רבינו, שהזמן אצל הוא מצרך כל כך יקר - מדוע הקפיד שההודאה תאמר דוק באנגלית?

רבינו השיבם, שלמד זאת מדברי האבודרהם (הובא בא"ר סימן קכ"ז סק"א), שכתב בנוגע לאמירת 'מודים דרבנן' של הציבור בחזרת הש"ץ: "אין דרך העבד להודות לרב ולומר אדוני אתה על ידי שליח, שיוכל להכחישו ולומר לא שלחתי, אלא כל אדם צריך לקבל בפיו עול מלכות שמים, אבל בשאר התפילה שהיא בקשה, יכול לתבוע צרכיו על ידי שליח".

למדנו אפוא, שכשמגיעים בחזרת הש"ץ ל'מודים', הציבור אינו יוצא במודים של הש"ץ כמו בשאר התפילה, אלא כל אחד צריך להודות בעצמו, מקרב לב ובהתרגשות עצמית. אם רק יקשיב לאמירת מודים של הש"ץ, יישאר פאסיבי ולא יתלהב, וכמו כן הודאתו עלולה להיות מוכחשת. ולכן מוטב שכל אחד יתן תודה בעצמו בכוונה ובשמחה, על שניתנה לו המתנה הגדולה - חיים. לשם זה תיקנו אמירת מודים דרבנן על ידי הציבור. ומכאן נוכל ללמוד גם בנוגע לכל הכרת הטוב שרוחש אדם לחבירו, שראוי שיודה לו בעצמו, כי את רגשותיו הפנימיים לא יוכל להעביר על ידי שליח.

אשר על כן, רבינו זצ"ל - שכל תנועותיו היו על פי ארבעת חלקי השולחן-ערוך והפוסקים, ודיבוריו היו שקולים ומדודים בפלס ההלכה - הקפיד כל כך שלא להודות למי שהכיר לו טובה באמצעות שליחים, אלא ללמוד כיצד אומרים תודה בשפתו, ולהודות בעצמו!

משום כך, גם אנו בקומנו בבקר פותחים את פינו בהודאה לבורא עולם על החיים שניתנו לנו מחדש, ומוטל עלינו בעצמנו להודות, ולכן אומרים "מודה אני לפניך" אני עצמי ולא על ידי אחר.

ה. מודה אני לפניך

נראה לפרש את מילת "לפניך" בהקדם מה שנאמר אצל אברהם אבינו, שהקב"ה מצווה אותו (לך לך י"ז, א'): "הֲתִהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָמִים". מה פירוש "הֲתִהַלֵּךְ לְפָנַי", הרי מלוא כל הארץ כבודו ואין שום דבר לפני ה'?

כל חוזה או ברית בנוי כך, ששני הצדדים ממלאים בבת אחת את התחייבויותיהם. אך אם יש אמון הדדי, הדבר שונה. ה' מציע לאברהם ברית התחייבות הדדית. אברהם מצידו יתחייב למול את עצמו ואת כל זרעו אחריו, וה' מתחייב מצידו להפרות ולהרבות את זרע אברהם, להיות להם לאלהים ולתת להם את ארץ כנען (ישראל) בירושה.

מי יהיה הראשון?

ה' מטיל על אברהם למלא ראשון את התחייבותו. ה' מבטיח, שברבות הימים הוא יקיים את חלקו. במילים אחרות, ה' אומר לאברהם: אתה תקיים לְפָנַי, ואני אחריך! זהו פירוש "הֲתִהַלֵּךְ לְפָנַי".

מתי ה' יקיים את חלקו לאברהם?

"... ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה. וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (לך לך ט"ו, י"ג-י"ד).

כלומר, ה' מציע לאברהם, אתה תחתום שיק להיות ואני אחתום על שיק דחוי לארבע מאות שנה. ובכל זאת אברהם

אבינו מתוך אמונתו לבורא עולם מסכים לתת את חלקו עוד קודם שבורא עולם יתן את חלקו.

לפי זה יש לפרש "מודה אני לפניך", רבונו של עולם אני מודה לך, עוד לפני שאתה נותן לי, כיון שאתה "מלך חי וקים" הקב"ה קיים לנצח נצחים ובכוחו לשלם לאדם כגמולו בכל זמן ועת ולא דוקא עכשיו.

ו. מודה אני לפניך מלך חי וקים

יש לפרש מדוע מזכירים כאן את התואר "מלך"?

יש לפרש על פי נוסח הברכה בתפילת ערבית: "השכיבנו אבינו לשלום והעמידנו מלכנו לחיים טובים ולשלום", ולכאורה פתח בלשון "אבינו" והמשיך עם לשון "מלכנו"?

אלא יש לפרש, הרי הקב"ה "מלוא כל הארץ כבודו" ו"לית אתר פנוי מיניה", ממילא כיצד שייך שיעלה האדם לישון על מיטתו, כאשר רואה את בורא עולם מולו?! לכך אצל "השכיבנו" אומר לשון "אבינו" שכן אנחנו בניו של הבורא יתברך, וכשם שבן עולה לישון בפני אביו ללא בושה, אף אנו ישנים מול אבינו ללא בושה. אולם בבקר לעת קומו משנתו, אזי צריך להרגיש בחינת "מלכנו" שהמלך עומד לפניו, ומיד יקום משנתו ולא יתעצל.

לכן עתה בעת הקימה אומרים: "מודה אני לפניך מלך חי וקים", היינו, שאני רואה לפני את מלך מלכי המלכים, וכך לא יתעצל מלקום.

ז. שהחזרת בי נשמתי בחמלה, רבה אמונתך.

מובא במדרש (איכ"ר ג, ח) על הפסוק (איכה ג, כ"ג): "חדשים לבקרים רבה אמונתך", אמר ר"א: על שאתה מחדשנו בכל בוקר ובוקר, אנו יודעים שאמונתך רבה לתחיית המתים. ע"כ.

והיינו, השינה היא אחד משישים במיתה (ברכות נז:), ולכן בעת קומו משנתו יש בו מעין תחיית המתים, וזה מעיד כי עתיד הקב"ה להחיות את המתים לעתיד לבוא.

אולם אפשר להוסיף ולומר בזה, על פי מה שכתב רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו בן יהודע (עמ"ס סוטה ה.) האומרת שם: כל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער. זאת אומרת הגאווותנים לא יקומו לתחיית המתים.

והקשה: קשה, איך בשביל גאווה לא יקום בתחיית המתים וא"כ לא שבקת חיי לכל בריה, דרוב בני אדם נכשלים בגאווה. ועוד, הול"ל אינו קם בתחיית המתים ואמאי נקיט ננער.

ותירץ וז"ל: ונ"ל בס"ד, כי התחיה לעתיד תהיה כמו תחיה שהיתה בזמן יחזקאל הנביא ע"ה, שבתחילה עלה עור ובשר וגידן איבריו על העצמות, ונעשו כולם אדם שלם בכל איבריו, ורק רוח אין בהם, ואח"כ באה בהם הרוח ועמדו על רגליהם, וכן תהיה התחיה לעתיד לעצמות ובעת שתהא הרוח בהם ויעמדו ידמה להם כאילו היו ישנים, ונעורו עתה משינתם, שאין מרגישים ואינם זוכרים צער המיתה וחיבוט הקבר והנחתם בעפר כמה מאות שנים, אלא עומדים בריאים וחזקים בלתי הרגשת שום צער ושום מיחוש כלל, כאדם שישן וניעור משנתו בריא אולם. ובאופן זה יש להם נחת רוח הרבה מאד.

ברם אלו בני אדם שהיה להם גסות הרוח ולא עשו תשובה על זה, אע"פ שהם קמים בתחיית המתים אינם קמים כאדם שניעור משנתו, שהוא בריא אולם, ואין בו מיחוש, אלא קמים כאדם חולה ממכה גדולה שהיה לו בבשר גופו, ואמר הרופא לקרוע אותה, וכדי שלא יסתכן מצער קריעת המכה נתן לו הרופא משקה הרדמה שקורין באנ"ג כדי שלא ירגיש בצער קריעת חיתוך בשרו, ואחר שתצא ממנו התרדמה הוא עודנו חולה ומרגיש בחלישות גופו, ולא כאדם הנעור משינתו בריא אולם, ולזה אמר "אין עפרו ננער", כי גופו

שנעשה עפר וחייה עתה, אינו עומד כאדם הניעור משנתו אלא כחולה המושכב על מיטתו. ע"כ.

לפי זה יש לומר, שעתה בעת קומו משנתו שזוכה למעין תחיית המתים, ולתחיית המתים זוכים רק בעלי ענוה, לכן מוטל עליו להקטין ולהשפיל עצמו לפניו יתברך, לכן פותח ואומר, שכל חייו תלויים בו יתברך ולא תלוי בעצמו כלל.

עוד יש לפרש שעל ידי אמירת "מודה אני" בכוונה יזכה לקום בתחיית המתים. וזאת על פי מה שמצינו יסוד גדול שעל ידי הודאה זוכה לתוספת ברכה וישועה.

בספר מדרושי וחייושי רעק"א על התורה הובאה בסופו דרשה שנשא הגאון רעק"א זצ"ל על נצחון הקיסר, ובו שבח והודאה לה' על הנצחון, ובתוך כדי הדרשה ביאר את הפסוק בתהלים (נ, כ"ג) "זובח תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלהים" באופן זה, ירצה "זובח תודה" שמשלם תודות לי להגיד טובתי אליו בזה "יכבדני", וגם ע"ז "ושם דרך" שמשים שביל ודרך שאחזור עוד "ואראנו בישע אלהים", כי באם לא היה נותן תודה ושבח על הנסים שנעשו לו, לא היה מראה לו ה' עוד ישועתו, אבל על ידי שזובח תודה לה' גורם ועושה דרך שיראנו ה' עוד בישועתו. ע"כ.

וכן שם בתוך דבריו אמר, והנה אף שהקב"ה מקור כל הברכות ומעיין כל ההשפעות ואין שייכות לשום נברא לשלם גמול להשם יתברך, כי כל הטובות וכל ההשפעות הכל ממנו יתברך, ואין לו צורך לברכותינו, אעפ"כ בשביל זה לא נסתלק החיוב מעלינו להיות מכיר בטובתו ולהללו ולשבחו על זה, וכאשר אנו אומרים הנוסח בכל יום "ברוך ד' המבורך" שאנו מברכין לד' המבורך מעצמו בכל מיני ברכות ולו דומיה תהלה.

והנה יש בזה עוד תועלת, כי במי שמטיב לזולתו וזה מכיר בטובתו ונותן תודה לו זה גורם שיחזור ויטיב עמו כפעם בפעם, אבל אם אינו נותן לו טובה, זה גורם שזה מונע טובתו ממנו, וכמו כן אם אנחנו מכירים בטובתנו מן השם יתברך עלינו ומודים ומברכין אותו, זה גורם שיוסיף ה' להטיב עמנו אבל אם אנחנו כפויי טובה חלילה מבלי לברך ולהלל לה' גורם שימנע ד' הטוב מאתנו ולא יוסיף הראות נפלאותיו וישועתו עמנו. ע"כ.

וכעין זה כתב בספר אמרי בינה בהקדמה לספרו, שמביא את דברי דוד המלך ע"ה (תהילים ק"ח, ט"ו): "קול רינה וישועה באהלי צדיקים ימין ה' עושה חיל ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל". והקשה: למה כפל "ימין ה' עושה חיל"? וכתב, והכוונה על דרך שכתבו המפרשים על הפסוק "זובח תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלוקים", כי בזמן שמקבל הטובה מכיר ונותן תודה על טובו והחסד אשר קיבל ואינו כפוי טובה, בזה נפתח לו הצינור שהמיטיב יטיב לו בכפליים, לכן אמר "זובח תודה יכבדני" שמכבד לה' ומכיר טובו וישועותו והשגחתו ובוזה "שם דרך" שאראנו לעתיד בכל עת בישע אלהים וכו'.

ואמר דוד המלך ע"ה: "קול רינה וישועה באהלי צדיקים", דאינם שמחים על קבלת ישועתם רק "כי ימין ה' עושה חיל" שמתווסף שפע ע"י הטוב שהמה מקבלים ומכירים בהשגחתו ויכולתו ויתקדש שמו הגדול, וכאשר "ימין ה' רוממה ימין ה' עושה חיל", להשפיע בלי הפסק על דרך שכו מצה מצה, ובמדרש (ויק"ר פ"ט) "יכבדני, אין כתיב כאן, אלא יכבדני, כבוד אחר כבוד". ומובן ע"פ הנ"ל שע"י שמכיר טובת הבורא יתברך שמו, משפיע לו רב טוב ושוב מכיר ומקבל אך הטוב. ע"כ.

וכן ביארו דורשי רשומות את הפסוק (תהילים קמ"ה, ז): "זכר רב טובך יביעו", דהיינו כשאדם מזכיר את טובו של הקב"ה ומרבה לספר בהם, הרי שהטובות הללו "יביעו", פירוש הן נהפכות למעיין נובע ומתרבות יותר ויותר.

וכן כתב הר"ף בביאורו על עין יעקב (ברכות נד): על דברי הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, ארבעה צריכין להודות, יורדי הים והולכי מדבריות וכו'. מדוע הגמרא נקטה לשון "צריכין", היה לה לומר "חייבים" להודות?

וביאר, שבא רב יהודה לומר שאע"פ שמצינו כמה מיני הודאות וברכות על הנסים, כגון הרואה מקום שנעשו לו נסים, וכגון על הזיקין ועל הזוועות וברקים וכו', שלכל אחד נקבעה לו ברכת הודאה מיוחדת כפי הענין, ונמצאו כמה בני אדם שחייבים להודות.

אבל ארבעה אלו צריכין להודות, שיש "לעצמן צורך בהודאתם", מפני שהם גורמים שישוב ה' לשוב עליהם לטוב, כיון שהם מכירים חסדי ה' ואינם כפויי טובה, וכמו שביארתי את הפסוק בתהלים (נ, כ"ג) "זובח תודה יכבדני ושם דרך אראנו בישע אלוקים", דהפירוש דהוא משים לעצמו דרך שישב הש"י לעשות עמו נס אחר, ויראה עוד ישע אלוקים, כיון שאינו כפוי טובה. ולכן אמר רבי יהודה ד"צריכין להודות", שזולת "חייבם" שהוא מצד עצמם צריכים להודות גם מפני התועלת שמגיע עליהם מתוך הודאתן וכו'.

ואולי זהו המקור למה שמביא הכפ החיים (סימן רפ"א סק"ח) וכן הגאון רבי חיים פאלאג' בספרו חיים לראש על הגדה של פסח: וקבלה בידנו מאת רבי יהודה החסיד ז"ל, שגם הוא מסוגל על כל צרה שלא תבוא, לקבל האדם על עצמו דכשה' יצילו מהצרה לומר "נשמת כל חי" בתודה ובקול זמרה בפני עשרה, ובו נפוצו וניצלו רבים, והוא בדוק ומנוסה.

וכן בספר בן איש חי (שנה שניה פר' תולדות סעיף ג') כתב שבח זה "נשמת כל חי" יקר ומעולה מאד וצריך לאומרו בנעימה והוא מסוגל על כל צרה שאדם עומד בה, שיהיה נודר לומר אחר הצלתו מהצרה שבח זה של "נשמת כל חי" ויועיל לו, וכמ"ש בשם רבי יהודה החסיד ז"ל וכו'. ע"כ. (אלא שיש שינוי שבספר בן איש חי לא מוזכר שצריך לאומרו בפני עשרה כפי שהביאו רבי חיים פאלאג' והכפ החיים).

וכן בספר ארחות רבנו למרן הגר"י קניבסקי זצ"ל (ח"א עמוד של"ד) מובא, שבשעה שלקחו לבית חולים את נכדתו שהייתה בסכנה גדולה, והיה נוכח שם אמר לכל הנמצאים שם, שיקבלו עליהם להגיד "נשמת" כשתחזור בריאה מבית החולים. וכן אשה שהקשתה ללדת והיתה בסכנה אמר, שתקבל על עצמה כשתלד כשורה ולד בריא שתגיד עד פסח "נשמת" בכל יום.

נמצא כי על ידי אמירת "מודה אני", ההודאה על החזרת נשמתו, ותחיית המתים שנעשתה עמו, יזכה לתוספת ישועה לעתיד לבוא בעת שיקום לתחיית המתים.

"להתענג בתענוגים"

קו השיעורים של

הרב איתי בן אהרן שליט"א

0772618021

ועכשיו סידרת שיעורים חדשה
על סידור התפילה

לשמיעה בשלוחה 55

"שמעו ותחי נפשכם"